

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת

פרשת לך לך

תשע"ז

א. רש"י הירש .

פרק יד' פסוק א':

ובכיכר הירדן הקטנה שלטו חמשה מלכים! הרי
כאן ראשית המלכות. לכל עיר — מלך משלה. וכן אתה
מוצא לאחר מכן בימי יהושע בן נון: שלושים ואחד
מלכים בארץ ישראל הקטנה! המלכים האחרים היו
חשובים יותר, והם שלטו על ארצות ומחוזות; כך —
מלך שנער-בבל, מלך עילם-מדי וגם מלך גויים, ששמה
מעיד על גויים רבים. הארצות הידועות יותר — בבל
ומדי — רחוקות שתיהן מארץ ישראל; ואף על פי כן
היו מלכי ארץ ישראל משועבדים לכדרלעומר במשך שנים
עשרה שנה. כדרלעומר כבר היה מלך מלכים.

(א) הרי לפנינו הסיפור ההיסטורי הראשון על
מלכים ומלחמותיהם. נתבונן במציאות, המתוארת
כאן — למען ניטיב להבין את תפקידו של אברהם
ועמו.

השיטה שהחלה עם נמרוד הקדימה להבשיל פרי.
הן דור הפלגה היה בימי נעוריו של אברהם. אז מינה
נמרוד את עצמו למלך. אמנם, הוא עצמו איננו קרוי
מלך, אך הוא נהג בטכסיסי מלכות: "ותהי ראשית
ממלכתו" וגו' (בראשית י, י). וזו היתה שיטתו: הוא
ניצל לרעה את כוחות האומה — לצורך מטרותיו
שלו; והוא הקריב את אושר הפרט — על מזבח הכבוד
הלאומי. שיטה זו כבר היתה כאן מפותחת מאד. אין
כאן תולדות האומות, אלא דברי ימי המלכים.

אלו

1. מה לדעתך מביא את פרשנו לומר כאן את דבריו הכלליים על מלכים ומלחמות?
2. מה ראה פרשנו במיוחד אצל נמרוד?
3. איש הפרט לצומת כבוד לאומי, האם נראים כאן ניצני תקופת פרשנו?
4. מה לומר פרשנו מן הצוקדא כי בארץ קטנה כמו שלנו מלכו פלוסיס ואחד מלכים?

* * *

ב. רמב"ן .

פרק יב' פסוק י':

"ודע כי אברהם חטא חטא גדול בשגגה שהביא את אשתו הצדקת במכשול עוון מפני
פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בה' שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש
באלקים כח לעזור ולהציל.
גם יציאתו מן הארץ שנצטוו עליה בתחילה מפני הרעב, עוון אשר חטא, כי האלקים
ברעב יפדנו ממות."

1. קטע קשה זה של הרמב"ן מהווה מקור לזיכוח הקיים כיום בין לאומי ומפריט המקרא בדבר: "חנק באזהרה הציונית" התוכל להסביר?
2. שני חטאים גדולים מונה פרשנו אצל אברהם, התוכל להסבירם ולקבוע את ההבדל ביניהם?
3. פרשנו קובע כי אברהם חטא את חטאו הראשון בעדה, לפי מה ולמה הוא לאומי כק?

* * *

ג. מדרש רבה.

פרק יד' פסוק יג':
 בַּיַּגֵּד לְאַבְרָם הָעֶבְרִי - ר' יהודה ור' נחמיה ורבנן - ר' יהודה אומר: כל העולם כלו מעבר אחד והוא מעבר אחד, ר' נחמיה אומר: שהוא מבני בניו של עבר, ורבנן אמרי: שהוא מעבר הנזהר ושהוא משיח בג'שון עברי.

1. עלושה פירושים שונים ומגוונים מביא המדרש כאן, התוכל להסבירם ולקבוע מה ההבדל ביניהם?
2. מה בצט רצה ר' יהודה לאמר לנו בפירושו?
3. הניתן להבין מכאן למה שפתנו נקראת גם כיום "צברית"?

* * *

ד. בלו יקר.

פרק יד' פסוק יד':

ויד ויירק את חניכיו וגו'. רש"י פרש: אליעזר לבדו היה שם, כי שלש מאות ושמונה עשר הוא מנין שם אליעזר. וכי דרך המקרא לומר מספר המורה על איש אחד? ומהו שאמר: "ויחלק האנשים אשר הלכו אתי", והלא לא הלך עמו כי אם אליעזר לבדו? והקרוב אלי לומר בזה, שגם רש"י מודה שלקח עמו שלש מאות ושמונה עשר אנשים ממש, כי חייב כל אדם לעשות בדרך הטבע כל אשר ימצא בכחו לעשות, ומה שיחסר הטבע ישלים הנס. אף שקשה, למה לקח אברהם דוקא מספר שלש מאות ושמונה עשר, ומה הגיד לנו בזה הפתוב. אלא להורות היה שום אפשרי בדרך הטבע לנצחם, ומפל מקום הלך אברהם למלחמה, כי סמך שאלהיו יהיה בעזרו, וסימנא מלתא היא, כי לקח עמו אנשים כמספר אליעזר, להורות כי אליעזר לבדו היה שם, כי לא נעשה הנצחון ההוא בשום פעולה אנושית, כי אם בעזר אלהי לבד.

לפיכך לא רדף כי אם עד דן, ושם נסתלקה השכינה בעבור העגל שעתידין להעמיד בידו, לפיכך תשש כחו שם בהסתלקות העזר האלהי. וזהו שנאמר: "ויחלק עליהם לילה", שחציו השני נשאר לו לתצות לילה של מצרים, כי אז יצא ה' בעצמו בתוך מצרים, כך במלחמה זו לא היה כי אם עזר של אל עליון אשר מגן צריו בידו.
 דבר אחר, שלקח שלש מאות ושמונה עשר אנשים כמספר אליעזר, להורות שאליעזר שקול כנגד כלם, כי זכותו של אברהם דבק בו, כי יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים וכו'.
 ויש אומרים: "ויירק", שהוריק מהם כל כלי זין, והלכו בלא כלי זין, וסמכו על תשועת ה', מלשון "אריק חרבי תורישמו יד" (שמות טו, ט), כי אמר פרעה: אפלו אם אריק חרבי לסלקו מכל וכל, מפל מקום תורישמו יד לבי בלא חרב.

1. פרשנו חולק על הדרש של רש"י, מה ניאוקיו?
2. איך פרשנו מבין את המציאות שהיתה שם ואכל זאת נצור הדרש של רש"י?
3. למה הפסיק בידן?
4. מה קרה בלילה?
5. מה בדיוק אומר ה"דבר אחר" כאן?
6. איך מבין פרשנו את: "ויירק" כאן ולמה הוא מוציא את הפסוק מידי פסוק?

* * *

ה. המלבי"ם - התורה והמצוה.

פרק יד', פסוק כד' :

- 3 -
לך לך

שירד אברם מצרים ותוקח האשה בית סרעה והוכה בנגעים ואברם יצא ברכוש גדול, כן ירדו בניו מצרימה וסרעה הוכה בנגעים והם יצאו ברכוש, וכשם שהתעוררו ארבעה מלכים ואברהם נצח את כולם והרים ידו לה' אל עליון, כן עתידים בניו להשתעבד ב' מלכויות, ולבסוף יצמח קרן ישועה וימין ה' רוממה; כי אם הבנים לא היה בכחם לפתוח מעיני הישועה, כבר נפתחו המקורות לפני האבות שהיה זכותם גדול וכחם רב, והבנים דלה דלו מים חיים ממקור נפתח, שכן כל מה שעשה ה' בימי קדם, נשאר קים לדור אחרון, כי כל אשר יעשה האלהים הוא יתיה לעולם, והאיתנים מוסדי ארץ בכחם הגדול הכינו ברכה לדורות יבאו אחריהם, אשר לא יוכלו לברוא חדשות כאלה בכחם ובזכותם:

(כד) בלעדי. ר"ל הכל נעשה בלעדי, אני לא עשיתי במלחמה זאת מאומה, רק אני לא אקח מאומה וכן הנערים, שהם עבדיו ילידי ביתו שהיו כרשות אברהם ג"כ לא יקחו חלק מהשלל, רק מה שאכלו מן האוכל בדרך, רק חלק האנשים אשר הלכו אתי שהם חניכיו שלא היו עבדיו רק תלמידיו ולא יכול לבתר את חלקם, וכן ענר אשכול וממרא שהם לא הלכו אבל הם ישבו אל הכלים ושמרו בית אברהם, ומגיע להם חלק, כמ"ש (ש"א ב) כי כחלק ההולך למלחמה וכחלק היושב על הכלים, ואמר שם וישימו לחק ומשפט מהיום הוא ומעלה, ופי' חז"ל שלמד כן מאברהם שנתן חלק לענר אשכול וממרא שישבו על הכלים והם יקחו חלקם: וכבר חזו רבותינו במד' שכל מה שקרה להאבות היה סימן לבניהם, שכמו

אלקות:

1. איך פרשנו מפי' את דברי אברהם ומה בדיוק נצטח כאן?
2. פרשנו מחלק בין צדי אברהם, שכ"ו, חניכיו, תלמידיו ושכ"ו, מה בדיוק קרה לכל אלה?
3. פרשנו מרחיב כאן וקובע כי: "מצוי האבות - סימן לפני" לאורק ההיסטוריה היהודית צד ק' 4 הימית, אמה?

ז. אור החיים.

פרק טו' - הערה כללית:

וגו'. כי אין לו שום זכות ליאמר עליו צדיק ממנו. כי משמעות צדיק ממנו יורה שיש לו קצת זכות שיוצדק ליאמר צדיק ממנו אבל מוחלט ברשע אין לו חלק הצדקות ליאמר צדיק ממנו והבן. ומעתה יתפרשו דברי ה' על נכון ודור רביעי וגו' פי' מבטיחו הבטחה שאין לה ביטול בשום אופן בעולם ונתן טעם לדבר יתברך שמו ובנתינת הטעם כי לא שלם וגו' ואתה תשכיל לדעת כי לא יספיק טעם זה אלא לזמן שהיו ישראל בהעדר שם צדיק גמור ואז לצד שעדיין לא שלם עונו של אמורי לא יוכלו בא ארצו, אבל אם יהיו ישראל כמדרכת צדיק גמור אין מניעת שלימות העון תמנעם מבוא לרשת ארצו, ולזה כשיצאו מצרים וקבלו התורה נתרצה האל שיכנסו לארץ תחף ומיד ויקחו את ארצו כי יתגרו בהם ויתקנאו בעושי רשעה, מה שאין כן אחר עון מרגלים נכנסו בגדר "צדיק ממנו" לזה איחר ה' עד תום כל הדור וביני ביני ישלים עון אמורי, ואם לא היה טעם שלימות עון האמורי היו בניו נכנסים תיכף ומיד. ועונם יפרעו בעונשים אחרים כאשר ישפוט השופט בצדק:

והנה בצאת ישראל מצרים וכששלחו המרגלים היו במדרגת צדיקים גמורים, והגם שעשו העגל, כבר נענשו עליו, והשמצה, אין בו שיעור שימנע מהם שם צדיק גמור לענין זה שלא יקראו צדיקים גמורים בערך האמורי והן הנה דור חסיד (סנהדרין ק:) דכתיב (תהלים ג) אספו לי חסידיו כורתיו וגו' אשר לא כן היו אחר שליחות המרגלים שהקניטו את ה' והמרו וכו' ואז נכנסו בגדר צדיק ממנו בערך האמורי, ולכן כשהיו צדיקים גמורים קודם המרגלים היה בהם כח לדחות האמורי כי יאמרו אליו פנה מקום מארצנו אשר נתן לנו ה' וכשלא ירצה הרי זה מורד ובן מות הוא, מה שאין כן אחר שחטאו והמרו אמרו אל לא נשאר בחזקת צדיק גמור, ולהיות שעדיין לא שלם עון האמורי אין בידם להשמידו, ולזה תמצא כשהעפילו לעלות ההרה יצא האמורי ורדפום ויכום כאשר תעשנה הדבורים וזה יגיד בלע רשע-צדיק ממנו. ותמצא עוד שבכניסתם אמר משה (עקב ט ה) לא בצדקתך וגו' כי אם ברשעת הגוים האלה כי נשלם עונם. וכפי זה הגם שאינכם צדיקים גמורים, אתה בא לרשת

אלקות:

1. פרשנו מצלה כאן אלה כללית, מהי?
2. האם אלה זו היא אותה אלה שכבר נאמרה צ"י הפרשנים הקודמים או שונה?
3. התוכל להצדיק את המושגים: צדיק אמור לצומת צדיק אמנו, לפי פרשנו?
4. מהי הוכחתו מן המקרה ש"הצפילו לעלות ההרה"?
5. מתי ואיך אין רשות להשתמש בטענת: "צדיק ממנו"?
6. איך לפי זה מתפרש כל הצנ"ן המופיע כאן בפרקנו?
7. מה היה המצב מיד בצאתם מצרים, מתי לה השתנה ולמה?
8. מה מביא את פרשנו לכל פירושו זה?

* * *